

Les orchidées du Périgord Vert

tekst en foto's: Dirk Smits

Anacamptis morio

Hoe het begon

Iedere orchideeën-liefhebber heeft een eigen verhaal over hoe de liefde voor orchideeën is begonnen. Bij sommigen is het ontstaan na het zien van orchideeën bij een tuincentrum. Anderen zijn via een vriend of kennis in contact gekomen met deze prachtige planten. Of wellicht bent u, net als ik, tijdens uw vakantie tegen deze planten in het wild aangelopen.

Ik was een jaar of 15 geleden met mijn ouders en grootvader op vakantie in de Dordogne. Mijn opa was ook een natuurliefhebber met een speciale voorliefde voor orchideeën. Tijdens de vakantie wees hij me op de verschillende orchideeën die zo weelderig langs de wegen groeien in de Dordogne. Als mijn herinnering mij niet in de steek laat waren dat *Ophrys apifera* (Bijenorchis) en *Orchis purpurea* (Purper-

orchis). Sindsdien kom ik elk jaar wel een keer of twee in de Dordogne en elke keer ontdek ik weer soorten die ik nog niet eerder heb gezien.

Gymnadenia conopsea met bestuiver *Zygaena fausta*

Klimaat

De zomers in de Dordogne kunnen behoorlijk warm zijn, 30 tot 35 graden is zeker geen uitzondering. Meestal valt er dan wel net op tijd een regen- of onweersbui om niet alles te laten verdorren. In de winter kan het 's nachts wel flink vriezen, tot -10 maar de dagtemperaturen blijven toch zelden onder 0. De temperatuur kan in december en januari echter ook nog best oplopen tot een graad of 15.

Het gebied waar ik vaak kom ligt in het noorden van de Dordogne op de grens met de Charente: de Périgord Vert. Het kenmerkt zich door een ondiepe bovenlaag van leemgrond met daaronder kalksteen. Uit de resten van schelpen in de kalksteen kun je opmaken dat het een voormalige zeebodem moet zijn geweest. Het lijkt eigenlijk wel een beetje op de bodems zoals je ze in Zuid-Limburg aantreft. Verder is het er heuvelachtig tot een hoogte van ongeveer 200 meter.

Omgeving

Het meeste land is in cultuur gebracht maar waar de grond te arm en te schraal is voor landbouw is soms bos blijven staan of er wordt een extensief maaibeeld toegepast. Er wordt dan vaak pas laat in het seizoen gemaaid als het zaad van de verschillende orchideeën al is afgerijpt. Een goed maaibeeld kan voor sommige soorten zeer lonend zijn. Op een plek waar vorig jaar drie stuks *Ophrys apifera* stonden blijken dit jaar, na zeer zorgvuldig beheer, wel 100 planten te staan.

De afwisseling van licht- en schaduwplekken en de windrichting zorgen

Orchis purpurea

voor veel variatie in de soorten orchideeën. Zo komen er in dit gebied in een straal van 1 km van mijn uitvalsbasis ongeveer 20 verschillende soorten voor, terwijl dit er in een straal van 15 km ongeveer 30 zijn. Op de open braakliggende velden kom ik vooral veel soorten *Ophrys* tegen terwijl in de volle schaduw verschillende soorten *Epipactis* staan. *Gymnadenia conopsea* (Grote muggenorchis) lijkt in het ene groeigebied meer van halfschaduw te houden terwijl hij 15 km verderop juist in de volle zon staat. *Orchis militaris* (Soldaatje) en *O. purpurea* komen zowel in de volle zon als in de halfschaduw voor evenals *Platanthera bifolia* (Welriekende nachtorchis) en *P. chlorantha* (Bergnachtorchis). Deze soortenrijkdom zorgt ervoor dat er vanaf de laatste week van maart, *Anacamptis morio* (Harlekijn), tot in september, *Spiranthes spiralis* (Herfstschroeforchis), orchideeën te vinden zijn.

Ook groeien veel orchideeën gewoon in de bermen langs de wegen, hoewel deze wel regelmatig worden gemaaid. Menigmaal ben ik tevergeefs op zoek gegaan naar een plantje dat ik het jaar daarvoor had aangetroffen in een bepaalde berm, om dan te ontdekken dat deze berm net gemaaid was met inbegrip van de orchideeën.

Natuurgebieden

Naast de bermen zijn twee gebieden van specifiek belang voor de orchideeën-liefhebber: het Plateau d'Argentine en Jardin Limodore. De eerste is een natuurgebied dat onderdeel is van het Parc Naturel Regional Perigord Limousin. Het bestaat uit een kalksteenplateau met een oude spoorwe-

ginsnijding. Een deel is schraal en zonnig terwijl een ander deel juist dichtbebost is. Veel verschillende microhabitats dus voor veel verschillende soorten orchideeën. De meest bijzondere is eigenlijk ook de minst in het oog springende *Epipactis microphylla* (Kleinbladige wespenorchis). Een plantje dat in de donkerte van het bos staat en daarnaast ook weinig in het oog springende bladeren (vandaar de naam) en bloemen heeft. Verder zijn hier grote populaties te vinden van de naar vanille geurende *Gymnadenia conopsea* en de minder lekker ruikende maar majestueuze *Himantoglossum hircinum* (Bokkenorchis, de naam slaat op de geur).

De Jardin Limodore (Limodore is de Franse naam voor *Limodorum abortivum* (Paarse aspergeorchis)) is de tweede plaats van belang. Dit is een particulier initiatief gerund door de Duitse Ingrid von Ramin. Dit is een gebied met een zogenaamde 'pelouse sèche' ofwel een droog grasland. Eind maart/begin april staat hier een enorme populatie *Anacamptis morio* met honderden exemplaren te bloeien. Voor een kleine bijdrage in de onderhoudskosten krijgt u hier een privé rondleiding langs de mooiste orchideeën, en dat is zeker de moeite waard, al was het alleen al om het inspirerende enthousiasme van de beheerders.

Hybriden

Met zo veel soorten orchideeën kunnen hybriden natuurlijk ook bijna niet uitblijven. In 2007 stond de prachtige *Ophrys x apicula* in bloei, een natuurhybride tussen *Ophrys insectifera* (Vliegenorchis) en *Ophrys sphegodes* (Spin-

Epipactis microphylla

nenorchis). Hybriden kun je vaak herkennen aan sterkere groei, dus grotere planten dan beide ouders, als gevolg van het zogenaamde heterosis effect. Verder kun je in de bloem de kenmerken van beide ouders terugvinden. In het voorbeeld van *Ophrys x apicula* is de kleuring op de lip terug te leiden tot *O. sphegodes*, terwijl de uitgesproken zijlobben van de lip de aanwezigheid van *O. insectifera* verraden evenals de bruine petalen en zuiltje. Verdere hybriden die ik gevonden heb zijn wat algemener:

Orchis purpurea x *O. militaris* = *O. x hybrida*

O. militaris x *O. anthropophora* = *O. x spuria*

O. purpurea x *O. anthropophora* = *O. x macra*.

Overige soorten

Overige voorkomende orchideeën die ik ook gevonden heb maar niet in de tekst genoemd zijn: *Cephalanthera rubra* (Rood bosvogeltje), *C. longifolia* (Wit bosvogeltje), *Ophrys scolopax* (Sniporchis), *Anacamptis pyramidalis* (Hondskruid), *Listera ovata* (Grote

Ophrys x apicula

Orchis militaris

Cephalanthera rubra

Himantoglossum rubrum

keverorchis), *Epipactis muelleri* (Geelgroene wespenorchis), *E. helleborine* (Brede wespenorchis), *Orchis ustulata* (Aangebrande orchis) en *Serapias lingua* (Gewone tongorchis).

Warmteminnend

Zoals gezegd ontdek ik elk jaar nog weer soorten die ik nog niet eerder heb gezien. Wat dat betreft blijft er nog wel wat te wensen over, aangezien er in de hele Dordogne 48 soorten groeien. Dit jaar ga ik weer de eerste twee weken van mei. Ik hoop dan *Ophrys lutea* (Gele ophrys) en *O. fusca* (Bruine ophrys) te vinden, beide warmteminnende soorten die hier de noordgrens van hun verspreidingsgebied bereiken. Van *O. lutea* is bekend dat deze slechts op enkele plaatsen in de streek groeit op tegen koude noordenwind beschutte plaatsen. *O. fusca* denk ik eens in uitgebloeiende vorm te hebben aangetroffen. De bloem was echter dusdanig uitgedroogd dat dit niet met zekerheid vast te stellen was. Dit jaar krijg ik dus de herkansing om mijn vondst te bevestigen. Ik ernaar uit! 🍀

Spiranthes spiralis

Meer weten?

ISBN: 2719106429 Rémy Souche : Les Orchidées sauvages de France: Grandeur nature
 ISBN: 071367525X Pierre Delforge: Orchids Of Europe, North Africa And The Middle East
<http://limodore.blogspot.com/>
<http://www.parc-naturel-perigord-limousin.fr/>
<http://s63.photobucket.com/albums/h123/Dirk80/Orchids%20from%20France/>
<http://lachapelle.gresignac.free.fr/index.html>

Limodorum abortivum

